

Sejtelmes evidenciák

Részlet a szerző Voltam c. emlékiratainak

5. Summa summarum című könyvéből:

17. Zsörtöl déssel nem sokra megyünk, a magunk elszámoltatása sem hasonlítható a megszokott reggeli megkönnyebbüléshez, tulajdonképpen titokzatosan bonyolult dolog. Pásztázunk csak életünk árnyékos bugyraiban, s rögvest rájövünk, hogy mindennek szaga van.

18. Fölöttünk az ismeretlenség, alattunk a csak jobb napokon látható, felhőkkel, ködökkel, zrzavaros történelmi levegővel takart táj, a talaj, amiben valamilyen sugallatra hallgatva épületesen kinittünk. Innen leginkább csak korlátainkat látjuk, amely az erkélyen körbefutja a toronytetőt. Vörös szemvarjak tanyáznak ott, az erkélyre nyíló ajtó résén át látom, micsoda ádáz küzdelmet vívnak egymással a hatalomért, egy-egy jól irányzott csúrvágással vágják ki egymás szemét, vörös üregek tátognak mindegyik fején, farkasszemet néznek velünk és egymással, rekedt káromással nyugtázzák döbbenetünk, a vakok többé nem hagyhatják el a tornyot, robotolnak éjjel-nappal. A szolgálatos toronyrindként mérgezett lencsét szór eléjük, ezt is válogatják, és csak végső kétségbeesésükben nyelnek le egyet-kettőt, hogy megszabaduljanak kilátástalan életüktől, és másokat engedjenek helyükbe, akikre ugyanazon sors vár. Megannyi gyászvitéz, kormos Hamupipke, levegővel leláncolt gályarab, akiket arra kényszerítenek, hogy szövegeinket betekerszedjék, kiszemeljék belőlük a gondolatok csíráit, hogy végül egyforma lencse alakúakra formálják mindet, a maradékot szietve átdobálják az erkélycifra korlátján, és gondolatfoszlányaink kavalkádja pergőpernyeként szétterül az alattunk húzódozó, elfelejtett tájon, lassan lerakódik, kövesedik, mint a guanó.

19. Csak gubbasztok otthon az ágyon, és idnként minden elzetes bejelentés nélkül megjelenik előttem a nagy Marcus Aurelianus, amint éppen valahol Bécs alatt, talán a Garam partján ül sátrában, és jegyzeteit félrelökve ír, a görögöktől szopta a filozófiát, hogy aztán a védekező harcok szüneteiben egyes sorokba rendezze a saját mondanivalóját, amíg mások, mint például a különlegesen pihentagyúak, fürjviadalokból próbálták jövőt jósolni, az, eljövendő sztoikusoknak agyalt ki megrágni való dolgokat, pedig ezt senki sem kérte tőle, és nem kellett neki semmiféle tervet teljesítenie, csak úgy élvezte a törte az agyát, arra sem volt szüksége, hogy az életéhez szükséges okosságokat külföldről beszerezve feldolgozza, és mindenféle lerágott maradvánnyal etesse katonáit, mert maga volt a császár, hatalma megtartásához nem is kellett használnia rengeteg nagy tudását, nem volt nehéz rájönnie erre a pofonegyszerű dologra, és ha kikezdte is birodalmát a betolakodó sok barbár nép meg a pestis, eredményesen védte császárságát, miközben magamagát leigázhatta, kordában tarthatta, kemény, fejet fájdtató munkára foghatta, hogy egyszer köntösbe bújtatott eszméit lélegzetalállító, exportképes mondatokba csomagolja, az ember most is csodálkozhat azon, hogy micsoda kereslete van Marcus Aurelianusnak az azóta százévezrek által próbált világpiacon.

20. Milyen igaz, hogy már réges-rég mindent megírtak, nincs új a nap alatt, és mégis, nekem is fáj, hogy nincs szükség a gondolatainkra. Ha volnának eredetinek tényleg, mutató gondolataim, akkor sem kellenének a kutyának sem, mert úgy tényleg, évezredek óta a gondolkozásról leszoktatni akarják a népet, és aki, mint a nyájtól elcsámorgott, szelíden elhúzódó állat, külön utat próbál, fenyeget ordításokkal, korbáccsal, kutyákkal, temérdek erőszakkal terelik vissza a robotolásba, a semmittevésbe, így lesz a jó polgárból egész életét kitöltve lusta állat, újat próbálni rest, mások utánzásában kimerült átlagember, amilyen magam vagyok, ha összegyűjtött könyveimben idnként nem meríthetnék, hogy a jó gazdaasszonyt utánozva, az örökké éhes, folyton szememet keresők, az állhatatos csipegetek elé szórjak valamennyit az általam nyert okosságokból. A gazdaasszony kézmozdulata csupán az enyém, és talán még az az érzés, amit a sok fényes, erőteljes duzzadó, szépséges magok iránt érzek, szeretem a legaprócskábbakat is, mintha magam teremtettem volna őket, isteninek érzem ilyenkor magam, az alkotó élet pillanataihoz hasonlatosak ezek az elbódulások, pedig kijózanodva tudva tudom, hogy üresen tátongó kalász, összeszáradt, magában penészedett csutka vagyok, annyiszor ismételt önkéntes lelem miatt már nem szégyellem, hogy az egyre hitványodó idő felbontott, és értelmetlenül kipergette magvaimat az ismeretlenségbe, lényem kvintesszenciáját, képességeim rügyeit vesztettem a gondolkodásban való célirányos elrehaladást értelve, amely a dülledt szem Descartes szerint a kételkedések folyamataiból áll, és az állítólagosan pofonegyszerű önmegismerésben, mindez darab méhviasszal bizonyítható. Számomra ebből csupán a méhviasz virágillata érdekes, ez izgat és az, hogy ki miért gyúrja, gyúrogatja a maga tulajdonának képzelt méhviaszdarabját, pedig hát ez nem tartozik rám, ez mindenkinek a saját baja, és az is, hogy milyen formát akar a maga méhviaszának, hát legyen ez kinek-kinek a tetszése szerint, az illatokat, a gyúrás és gyúródás közben elhullatott illatokat viszont azt hiszem érdemes volna összegyűjtenünk, könnyed elillanásuk az életünkhöz hasonlatos, és mint ilyen, titkos titkoknak tárháza lehet, mert ha valamely titkot egyszer sikerül majd megfajtenünk, bizony, ha történelmi pillanatokig is, de magunk vagyunk az Isten, mert magunk vagyunk a Változtató, és akkor már a világ nem olyan, amilyen, hanem csak olyan, amilyennek gondoljuk, és én tudom, hogy az ember ahhoz, hogy a jövőbe lásson örökösön a múltjára gondol, innen lépne tovább, ha merse és ideje engedné, de mert idnként mindegyre lejár, apám is már csak a múltján kérdezik, ehhez és ágyához kötötten téblábol nyakig emlékeiben, addig merül el benne, míg óvatlan pillanatban majd összecsap feje

felett minden megtörtént, és újra és újra másként megálmodott, másként elmesélt életdarab. Moslékos cseber minden élet, a szomszédok ételmaradékait beleloccsantva is csak disznóknak való a tartalma, egy soha meg nem írt történelmet hizlaló b zös keverék, de apám saját meséit l meghatódva és kipirulva, második életébe kezdve a mosolygós Kanthoz hasonlatos, hiszen épp olyan kék szem , egykor maga is mindig gondosan öltözött, és megtalálta a hosszú élet titkát. Már senki sem kérde t le, hogy miért él, és azt sem, hogy miért élt, mert az, hogy még élet van benne, és el rehaladott kora ellenére oxigént zabál és szén dioxidot fúj ki magából, akár a megrögzött dohányosok a dohányfüstöt, nos, ez az egész egyszer en a bölcsesség és a teljes megnyugvás kezdete, mégpedig a keleten termett, újból divatos megvilágosodás nélküli, a nyughatatlan, minden lében kanál ember semmittev istenné változásának bevehetetlen kaptatóján, ami miatt aztán már nekem kell spekulálnom a rám hagyott üres boltban, hogy a hatalom által zsugorított agyammal megértsem Platón ideáit, fölfogjam Arisztotelész istenségét, bekebelezem Spinoza szubsztanciáját és ráadásul kell figyelmet szenteljek Démokritosznak, Aquinói Szent Tamásnak, Schopenhauernek, Descartes-nak, Kantnak, Hegelnek, Marxnak, Nietzsche-nek, Janus Pannoniusnak, Senecának, Dávid Ferencnek, Bethlen Gábornak, Szenczi Molnár Albertnek, Köteles Sámuelnek, Einsteinnek, Wittgensteinek, Lukács Györgynek, Hamvas Bélának, Bretter Gyurkának, Konrád Györgynek, Mészöly Miklósnak, de Király Ferenc nagybátyámnak és más hozzá hasonló nyugdíjas susztereknek is, akik gondolataikkal nálam tolakodnak, feneketlen kutatásnak bennem, hogy a nyugtatóan friss, h s, tiszta vizet igyam, a magam vizét, amit begy jöttem és ezer apró próbakövön átsz rtem, kimeríthetetlen kútból valónak képzeltem, és valóban az, mert már a második emberölt nyi ideje, hagyom és irányítom mélységébe a föld alatti kristályforrásokat, a zavarosan hömpölyg folyókat is, melyek hatalmas tudástengerekkel tartanak kapcsolatot. Tudatalatti vizeimb l iszom végeláthatatlan hajózásaim alatt, és itatnám az egész szomjúhozónak képzelt világot, másként miképpen rizhetném kutam vizének frissességét, sajátos zamatát, tisztaságát, üdít erejét, csak vigyék, csak használják, padkameleg-anyák bársonyos melléb l csordogáló tej kínálja így magát, amikor már a potyások is Leight Colával veszik be a napi fogalmazás-fogamzástól, nehogy felmenjen a vércukruk a még el sem kezdett töprengést l. Nagy z rzavaromban kutam fix pont, ahonnan kimozdítanám a jelent, de kötnek a bölcses-ségek. Pimum vivere deinde philosophari. Ezt ismételtetik a gondolkodók, és ha ezt is komolyan veszem, akkor is csak sírok és nevetek, és apránként kiiktatom hétköznap-jaimból a spinozai megértés vágyát, megfeledekzem a tartalomról, hiszen mindenfelé csupa üresen tátongó kereteket látok magam körül, a sablont felkenték minden dolgok királyának, miközben azért a történetek ellenére minden áldott és áldatlan reggel felkel a nap a püspöklila zord hideg hegyek mögül. Ha nem látjuk is, hisszük!

21. Van gondom elég, vitám végtelen akár a bánatom, amelyet a nem igazán lét apró szüneteiben érzéstelenítés nélkül, hideg ecetes ollóval szoktam kioperálni magamból, mert engem nem fogadnak be semmiféle tisztítóba, olyan nemes anyagból vagyok, amely nem bírja a közönséges maró an-

yagokat, a lúgos légkört, minden rám er lített kavargástól szédülök, lúdb rözik a hátam és hányingerem van, miközben kivasalnak, jó gyapjúhoz hasonlóan összeugrom, és otthonról kapott büszke dacosságom is éppen elég ahhoz, hogy ne tartsam a forró vassal belém er lített élvonalat, tompa fájdalommal, fájdalmas nyögések nélkül, mindhalá- lig összeszorított ajakkal szétszakadnék a különféle er szak miatt, és valamely enyhe fuvallatban könny , színtelen porként feloldódnék, vagy kocsonyás péppé válnék miként a tudománytalanul fantasztikus filmekben szerepl , messzir l jött idegen, aki egy jobbegyeneset l kirepült a repül csészealj nyitott ajtaján, otrombán puffant az európai porban, amellyel elkeveredve ezüstös hamuvá vált, beteljesült rajta a mi emberi sorsunk, látjátok feleim, ha gondolkozunk is .í isa por és chomuv vogymukí Ez a hittel hitt végünk. Beszélünk-e eleget err l? Bizony, nem eleget. Szövegeink örökké másról, mindig egészen másról szólnak, és nekem úgy t nik, hogy évezredek óta hiába gondolkozunk és hiába mellébeszélünk, csakis a port kavargatjuk és a sokéves ködöket, az er lített eszmezápороkat, melyek után por, köd és fölöslegesen indukált villamos er maradékok ülednek az agyunkban, így aztán egyre szürkébb szürkeállományunkkal nincs mit dicsekednünk, mész és ész keverékét többnyire feleslegesen kivagyiskodva hordozzuk fénybe, elismerésbe fürdetve-mártva, kiskacsák megmosolyogtató bukdácsolásával a lét fodros mélységei fölött fölöslegesen lebegtetve a százszor és milliószor kér dzött, alapigazságnak kikiáltott fantazmagóriáinkat az egy és igaz törvényt ismételve a dolgok megfoghatóságának ígézetében í isa és nöm iggy ember mulchotja ez vermötí Hiába kerülgetjük, végleg el nem kerülhetjük, talán csak azért élünk, hogy félelmünkkel küszködünk, gyönyör küzdelmeket vívjunk önmagunkkal, nagyszer és tökéletes tragédiánkat megpróbáljuk az utánunk következ kre örökíteni, beleírni az arisztotelészi hagyatékba apró katarziszaink sorát, akinek pedig elég esze van ahhoz, hogy legy zze magában az örökösen felhorgadó végtelenségbe vágyódást, olyan nagy hirtelen megy el, a szemét is elfelejti lehunyni, befelé nézését is megszünteti, és az arcára van írva a csodálkozás, mert minden félelme, amelyet l egész életén át olykor hangtalanul is vinnyogva szenvedett, szempillantás alatt szertefoszlott, halálunk másokban okozhat sísterg fájdalmat, ha nem másért, talán azért érdemes élnünk, hogy az ismeretlen túlvilágtól való félelmünk alaptalanságáról legalább egyetlen egyszer, bizonyára az utolsó lehetséges alkalommal megbizonyosodjunk. M veljünk a magunk kertjét! Hirdette ezt egykor az ifjabb Arouet, a király pedig, még ha Ferenc nagybátyámról van is szó, maradjon a kaptafánál, mert különben: Nem mi tapossuk szét a gyalázatost, hanem a gyalázatos tapos szét bennünket!

22. Nincs új a Nap alatt, és a közhelyek alatt is csak egy Nap süt, egyszer majd ezért is fizetnünk kell. A Mennyei hivatal majd benyújtja a számlát, arról, hogy ki mennyi ideig ténfergett a Nap alatt, és miként használta fel a fentr l kapott energiát a földön. Szóval, felel séggel kell élnünk és munkálkodnunk a hangyákhoz hasonlatosan, akik tudják honnan, hová és merre, meg hogy miért. Igyekezzünk tehát fels bbrend nek mutatkozni. Minden áhítozik erre a

jelz re, a hangyák, a csúszómászók, a marhák, a szék és a melegek is lehetnek felsőbbrendűek, csak az Isten nem lehet, mert neki más jelzők dukálnak. Kíváncsi vagyok, hogy munkanélküliségként, miként tartja meg ezt a különlegességét. Ha nem dolgozik, nem is eszik. És mivel még kedvenc eledelét sem említik a hívek, isteni étkekről pedig csak nagyon drága szakácskönyvekben olvashat az ember, tehát nyilvánvaló, hogy a legfelsőbb hatalom nem dolgozik. De a világ eddig is úgy ment el-re-hátra, hogy a hangyatermészetek dolgoztak. Ebben is lehet némi hiba, no de miért éppen ez menne jól? Dolgozni kell, csak az örökös bizakodást tudnám feledni. Furcsa jelszót dédelgetek: Ne hagyjunk fel a csüggedéssel! Bátorítanunk kell egymást, emberek!

23. Külszínük akarnokságuknak megfelelően valamiféle elmélyültséget tükröz, szobor-pofát vágnak, mint a nagyon erős emberek, de sunyiság lapít a bükük alatt, vagy oktalanságukkal vegyes félelmük kivagyiságot szül, pattognak, mint kecskeszar a deszkán, kapkodnak valamiféle hit után, belefogódznak mindenféle bübocsátásos tanokba, pedig tudniuk kellene az igazságot. Ami a hit szerint igaz, az lehet az ész szerint hamis. Avicenna sem volt éppen bátor gyerek, amikor ezt így felemásan leírta. Ahelyett, hogy arról papolt volna, hogyha megáll az ész, csakis a hit segít. Ennek is reánk maradt a veleje, mert ember legyen, aki elfogadható hitet talál. Egyelre csak az erős hitbeli hitnél tartunk, azt erltetjük néhány ezer éve. És szegény Szókratész is hiába gyöngyözött a koponyájából az Ismerd meg önmagad! A botor emberiség ma is azt hiszi, azért sokasodik, hogy valaki vagy valakik uralkodhassanak a nép fölött, pedig még ott sem tartunk, hogy magunkon valamiképpen úgy uralkodjunk, mint a spártaiak testi erejükön, a szerzetesek a testi örömei fölött és a megszállottak eszméik fölött. Vannak olyanok is, akik még azt sem tudják megállni, hogy magukat ki ne röhögjék, amikor újra és újra valami balfácanságot elkövetnek. Márk er sködik valahol, hogy gyermekként kell elfogadnunk Isten országát, különben semmiképpen sem megyünk be abba. Nagy igazság. Benne van ebben az is, hogy gyermekbetegségünkben még nem gyógyultunk ki. Persze, Szókratésznek ehhez nem sok köze van, hanem mint sokan másokat, t is az államrenddel való szembeszegüléséért ítélték könnyű halálra éppen kétezer négyszáz esztendővel ezelőtt, és akkor megment az okossága is, mert hiába gyakorolta az önmegismerést, végül a méregpohár mellől az államhatalom felmentését is el kellett prédikálnia, a halált rendkívüli nyereségnek hirdette, a jövőt, amely mindnyájunkat izgat kissé, egyetlen álom teli éjszakának hitte. Bölcs emberünk ítélethirdetés után még valamennyi időre kiállhatott a sokat látott patinás térre, és néhány szájtáti ácsorgót arra biztathatott, ha embernek akarnak maradni: legyenek jók. Unalmas lehetett a szövege, az ilyesmiken ma már csak az olvasni sohasem rest bölcsészhallgatók gyötrődnek vizsgák előtt. Azóta sem sokan akarnak jó lenni. Tudta, bizony tudta ezt az agorán szájtát hiába tép eszmebajnok, ezért az egyszer és éppen azért nagy igazságokra sohasem kíváncsi népséget bosszúállásra biztatta. Hinnünk kell Platónnak is, aki lejegyezte tanítómestere szavait, miszerint: Szókratész arra biztatta a polgárokat, hogy majd úgy sértegettek felsejű fiait, ahogyan sértegette ket. Platón nem állhatott az akkori államrend szolgálatában, különben nem képzelt volna új államot, amelynek erényeit alapos és

szórakoztató vitában nem hagyta el valahol a Feledés mezején, hanem írásba foglalva könyvtári kosaraiban bocsátotta vízre, hogy gondolatáradások idején az érdeklődők kikötésbe is jusson bele.

VIII. rész Jóindulatú továbbgondolásra

1. Egy t r l fakadt virágok szédületében keressük a magunk megismerésének módját, de nem találjuk, mert a szokások nem engednek, hogy magunkban vájkáljunk. Fáj ez nekünk, embereknek. Így aztán pótcselekvésként másokban vájkálunk, nekik fájjon, miközben igazságnak mondjuk, ha barátainknak jót, ellenségeinknek rosszat teszünk. Szókratész mondta ezt, és Polemarchos elhitte. Ó, hányszor voltam én is Polemarchos! És dühös elszántsággal kerestem a mindig ádáz ellenséget, szigorú bíróját voltam az igazságtalanoknak, az igazságtalanságnak. Úgy gyomláltam ezeket véresre sebesült kézzel, mint anyám, amikor s r n kövezett udvarunkon szitkozódva irtotta a gázt, és a gázt is lebíró, szépségével mindenhova betolakodó, mindent beborító, a macskakövek között is virul, több színben is pompázó, húsos dísznövényt, valamiféle árvácskát, amiknek erdejét késsel és körömmel is nehéz volt gyökerestül kipiszkalni (ezért neveztük körömvirágnak) a nem tudom miért, mindig tisztának óhajtott udvar talajából. A szép is lehet unalmas és hazug. És a szép hazugságok, akár udvarunk él sdi virágai, minden évben megtöbbszöröznek, mert az igazságtalanságok magvait szerteszórja a szél. Magam is az érthetlenség keresztjén szenvedve, sehogy sem értem, hogy az igazságok gondolatfolyamaiban az olykor szép formásra csiszolt, keménységükkel biztató alapköveket is miként képes ellepni, eltakarni, láthatatlanná tenni azt a sok szemetet, azt a sok ellocogott félgondolat-burjansereget vagy kicirkalmazott kocsonyás, üres szóvirágot.

2. Mintha örökké egyugyanazon körben forgolódnánk. Nem szabadulhatunk a sablonoktól, a beidegzésektől, amelyek évezredek óta követnek, csapdát állítanak, amelyekbe rendre beleesnek csoportok, csoportosulások, országok, földrészek. Valaki kitalálta, hogy rendet tart az étrendünkön: hétfőn köménymaglevest ettünk, kedden paszulyt vagy lencsét, szerdán káposztát, csütörtökön répát, pénteken mákos laskát, szombaton krumplifelét és vasárnap húst. Olykor persze meglepetés is akadt az étrenden, dinnye, sütemény, a rokonság ázalék ajándékai, hal, vadászszákmány. A fél város ehhez hasonló étrendre rendezkedett be. Ezt nevezték polgári életmódnak. Az ötlettelenség gyermekei voltunk. Okosaink és a hatalom terelgetett ide-oda kedve szerint. Vasárnapi iskolába, templomba, később gyülekekre, csoportokba és röpgyülekekre is, ahol kelleni, mert kényeszeríthettek, hozzászóltunk valamely problémának nevezett kérdéshez. Mindig azt és úgy kellett tennünk, amit és ahogyan mások tesznek. Így lehettünk jók a világ szemében.

3. A változó időben apránként felénk bennünk a különféle tudományok és kibokrosodik hasznuk is. Szíven ütünk mostanában is mindent és mindenkit, akitől akarunk valamit, vagy akit élve-halva magunknak kívánunk.

